

25.

D. D. B. V.
DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

^{2VA}
MAGNEŚIA ALBA
NOVVM ET INNOXIVM PVRGANS
POLYCHRESTVMQUE MEDICAMENTVM

RECTOR MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIP E AC DOMINO

DOMINO

VVILHELMO HENRICO
DVCE SAXONIAE IULIACI CLIVIAE AC MONTIVM
ANGARIAE ITEM VVESTPHALIAEQUE E. R.
ANNVENTE ILLVSTRI FACVLTATE MEDICA IENENSE
SUB MODERAMINE

IO. HADRIANI SLEVOGTII

HEREDITARI in Ober-Roßlau
MED. D. ANAT. CHIRVRG. ET BOTAN. P. P.
MED. DVC. PROV.

PRAECEPTORIS PATRONI ET PROMOTORIS SVI VENERANDI

PRO LICENTIA

SVMMOS IN MEDICINA HONORES
IN SIGNIA ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
MAIORVM MORE RITE CAPESSENDI
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET
BVRCHARDVS IOANNES LEMBCKEN

VERDENSIS

IN AUDITORIO MAIORI
HORIS ANTE ET POMERIDIANIS
AD D. XVIII. DECEMBR. A. C. MDCCIX.

I E N AE
LITERIS GOLLNERIANIS.

DIESER TATTO IN VAGABUNDUS
ARIA ARIA MAGNA
VOLVIT VOLVIT VEGAS
THERMIS THERMIS VENIS
ZESTA ZESTA DEMAS
DODGE DODGE
WILHELM WILHELM HENRICO
MAGNA MAGNA
THERMIS THERMIS
ZESTA ZESTA
KARL KARL
DODGE DODGE
WILHELM WILHELM HENRICO
MAGNA MAGNA
THERMIS THERMIS
ZESTA ZESTA

I. I.

PROLOQVIVM.

Lter iam annus agitur, ex quo epistolam, a celeberrimo Giessensem Professore, D. D. Valentino ad illustrem Leibnizium, de MAGNESA ALBA scriptam, legere datum fuit. Incessit illlico seria quaedam & laudabilis multorum Medicorum animos cupido, *novum eiusmodi*, ut vocatur, *genuinum, polycressum & innoxium pharmacum* purgans cominus spectandi non solum, sed eius quoque viribus tam salutaribus aegrotos suos efficaciter impertiendi. Cum enim nec saporis amaritie, vt laudata caeteroquin cathartica, colocynthis, helleborus niger atque aloë fumentes territet, nec vt scammonium & ialappa bryoniaque, viroso aliquo odore naufragia moueat, multoque minus cum euphorbio, laureola & esula fauces acredine accendat, aut hisce ricinoque & cataputiae familiaria tormenta, cum periculosa hypercatharsis producat; sed blanda tantum irritatione primas vias ad tolerabiles excretiones stimulet: hinc suo merito ab iis, qui non solum cito atque tuto, sed etiam iucuade iuvare cupiunt, reliquis omnibus antefertur; sique praeterea promissis effectus responderet, vt quod relatum legimus, Magnesia, inaudito hactenus exemplo, & adhibito quasi iudicio, *seculum inter utile & in-*

A

utile

utile instituendo, non nisi nocituras cruditates eiceret, iisque per primam vel iteratam dosin penitus remotis, frustra proferendum exhiberetur, & nullam prorsus in utiles humores catabarticam virtutem exerceret, tunc esset certe, cur praesenti seculo de singulari & cunctis retro temporibus negata felicitate gratularemur, nunc demum medicamentum electiue purgans, tantopere desideratum, produisse, quod Hippocratis sententia, A. 25, S. I, nec non A. 32, S. 4, aegrotis conferat, & facile ab iisdem feratur; siquidem ab eo, òia dei uadalegat, uadalegovat, qualia oportet expurgari, expurgantur. Definet tunc Helmontius, cumque hoc in passu nimis venerans VValdschmidius, porro purgantibus maledicere, ut pasim in libellis suis & in primis cap. V, de febribus, facit, eaque ut crudelè & stupidùm inuentum, nemini non suspectum proclamare, quod toxicí quid foueant, merunque venenum sint, hinc cruentum purificant, carnemque sanam liqueant, & neutiquam humorem peccantem p[re]a non peccante exigant, sed indifferenter quicquid attingant, id contaminent. Erubescet etiam Gehema, quod in praceptoris sui, Cornelii Bonakoe, gratiam, purgantia, vna cum sanguinis missionibus aliisque salutaribus praesidiis, crudelis mortiferaque remedia appellavit: si que nec infinita praxeos testimonia, utilitatem eorum demonstrantia, nec docta responsio B. Geuderi eum ad meliorem mentem reuocauerunt, ab unica tamen Magnesia semet sufficienter refutatum confitebitur. Hanc enim excellentissimus Valentinus, ob incomparabiles, quas generi humano praefat, utilitates, magni imo maximis habendam esse censet, tantisque encomiis legentibus commendat, ut aliorum pariter ac nostram quoque mentem prorsus fascinaverit, & incredibile desiderium talismodi thesaurum obtinendi, in nobis excitaverit. Cui voto obtinendo apta fese obtulit occasio, cum specimen inaugurale, iussu gratiosissimae Facultatis Medicae, edendum esset, & D. Praeses quae sibi cum per praxim propriam, tum insignium virorum, D. Hel-

Heldii, Consiliarii & Archiatri Baruthini spectatissimi, & celeberrimorum Practicorum, D. I. G. Kisneri, Francofurtenis, & D. Müller, Naumburgensis, Fautorum suorum honoratisimorum, observationes de hac materia comperta haberet, suggerere beneuole promitteret; ideo hanc potius, quam vlam aliam dissertationi solenni, in qua vires exercerem, materiam destinare volui. Faxit summum Numen, ut copta cedant feliciter.

§ I.

 St autem laudata MAGNEΣΙΑ ALBA puluis leuis, candidus, inodorus & inspidus, primum Romae, ex lixivio nitri, ac crystallorum eius generatione residuo paratus, virtutem humores corporis humani vitirosos corrigit et per alium educendi babens.

§ II.

Praemittimus dissertationi definitionem, ut omnem amphiboliae occasionem praescindamus. Cum, ut verum fateamur, haud leuis obscuritas etymologiam thematis premat, necessumque sit, ex descriptione aliqualem ideam eius animo concipere, quam ex nudo nomine vix sibi quispiam formaverit. Est equidem Magnesiae vocabulum haud infrequens apud antiquos scriptores; cum Strabo vni ex quinque Thessaliae tractibus nomen hoc assignauerit, eandemque appellationem, secundum Plinius, Hist. nat. lib. V, cap. 29; & lib. 36, cap. 16, alias que Geographos etiam provincia quaedam, Macedoniae contermina, nec non Asiae & Ioniæ urbes, oppidum item Lydiae, & rursus aliud super Macandrum situm gesserint: nihil tamen inde, quod nostro negotio conueniens sit, elicere valentus: nisi quod intelligamus, Ην μαγνησία λίθον, ab Hippocrate ad educendum παλαιότερον Φλέγμα, ὅ λευκὸν καλεῖται, lib. de intern. af-

fect. text. 23, p. 224, Tom. 2, edit. Lind. commendatum, in uno vel altero dictorum locorum patriam habuisse, totoque coelo a nostra Magnesia discrepasse. Quamuis enim, si Foesii Oeconomiae credimus, purgans Coi lapis ad magnetis familiam pertinuerit, & a Dioscoride, Lib. V, c. 101, de Med. mat. i. λιθοῦ μαγνητικὸς cum aqua mulsa, trium obolorum pondere, ad humores crassos educendos, datus fuerit, & Plinius, libro supra citato 36, c. 16, inter quinque magnetum species, unum ex Asia venientem, coloris candidi, ut noster puluis est, pumicique similem describat; nondum tamen res expedita est: quia Plinius suo lapidi yltra vim, oculorum vitiis, epiphorae imprimis, ambustisque membris succurrenti, nihil tribuit, Dioscorides autem non candidum magnetem & porosum, sed colorem ad coeruleum vergentem habentem, atque densum requirit. Ut taceamus, quae Mathiolus in comment. ad cap. 27, lib. 6. Dioscor. de magnete, homines lunaticos & melancholicos efficiente, nec proinde interne usurpando profert; cum ea non minus a veterum sententia de hoc lapide, quam a nostri puluilli natura prorsus aliena sint.

§ III.

Missis igitur veterum *magnesias*, quid recentiores per istud vocabulum exprimere velint, dispiciemus. Paracelsus, Tom. I, tract. de natura rerum, lib. 8, de separata runi, ubi de Electro, rubeo, aurichalco & similibus transmutatis, ut vocat metallis, ab aliis corporibus per mercurium viuum separandis agit, nil nisi nomen *Magnesiae albae* recenset; quod postmodum in coelo Philosoph. sive libro vexationum, Reg. V, p. 928, paululum explicat, quando illud apud Germanos Contrafeit/ Wißmuth/ audire, antimonioque speciem albam, Iovi admodum affinem, & cum nigro antimonio mixtam, ad lunam augmen-

§§ (7) §

gmentationem adhiberi scribit, & Tom. 3, pag. 711, in primo Manuali, *Magnesum cum duplo mercurii sublimati in liquorem, oeo similem, per desillationem conuersam, mercurium & alia metalla tingere docet.* Basilius Valentinus, ratione significacionis magnesiae Paracelso συνΦωνώ, Part. 2, oper. lib. 1, c. II, eam medianam inter stannum & ferrum constituit, libroque 2, c. 10, hanc prorsus ab argenti & stanni minera liberam, ex imperfecte puro mercurio, sale ioniali & sulphure lunari, fragilique terra compositam esse narrat.

§ IV.

Enimvero quis non videt, haec omnia non magis in nostrum scopum quadrare, quam a B. Brunone in castellum renouatum sedulo congesta nomina, quod scil. vulgo quidem magnesia marcasitam, apud Artifices autem modo amalgama stanni aut argenti, modo materiam lapidis Philos. significet, multasque satis ineptas appellations gerat; inter quas facile ineptissimae videntur, quando per eam *testudinem*, aut *sulphur*, aut *foeminam* notari, a Ionsono dicitur in lexico. Apud Schroederum, Pharm. lib. 3, c. 17, vocatur antimonium *magnesia Saturni*, a potentia metalla deuorandi. Nec defunt, qui hepar antimonii, ex aequalibus nitri & mari- ni salis partibus compositum, ob constructionem suam, marcasitae non absimilem, & colorem rubellum, *magnesiam opalinam* cum Lemery, cursus chym. cap. 9, p. 276, salutant.

§ V.

Restat, ut verbo tantum lapidem illum nigrum, tangamus, quem Andr. Caesalpinus, de Metallicis, lib. 2, c. 55, magneti similem & a vitriariis usurpatum, vulgo *Manganese*, ab Alberto magnesiam salutari, &, non nisi errore,

ex

ex Germania afferri scribit: cum potius eundem passim a loco, vbi copiose inuenitur, *magnesiam Pedemontanam* vocari constet. Describitur haec a D. Valentini, in Museo museum, lib. I, c. 14, p. 40, ex Pometi Histoire des Drogues, p. 64, quod strias subtiliores & consistentiam magis friabilem antimonio habeat, raroque griseo colore, copiosius vero nigro afferatur, & cum vitro fusa ipsi crystallinam claritatem conciliet. Perinet igitur, ut videtur, ad ferri mineras; vnde ipsi hodie lapis, *Braunstein* audiens, quem *M. Snia* & *Bohemia* suppeditant, cum fructu substituitur, ut *Pedemontana magnesia* carere queamus.

§ VI.

Enim vero cum nec ab his etiam quippiam expectari posset, quod indicet, vnde commune nostro medicamento cum ipsis nomen, a magnete deriuandum, venerit, ideo de etymologia desperantes, ab ulteriori inquisitione in eam, & congettione variarum significationum manum retrahimus, ad distinctam definitionis explicationem processuri.

§ VII.

Est in ea genus *puluis*, vnde D. Valentini, in Ar. mam. art. & nat. part. spec. c. 7, propos. 3. etiam *magisterium & fcula alcalina* audit. Cum vero satis constet, vix auditis hisce nominibus, multis *Magnesiam* nauseam creaturam esse, qui talis modi medicamenti formam cane peius & angue abominantur, & tergiuersatione contra pulueris usum, haud raro occasionem medendi temere praetermittunt: ideo gratiofa Medici prudentiam alio, quam isto habitu delicatulis propitiare laborabat, ut patescet, vbi de usu agetur.

§ VIII.

§ (9) §

§ VIII.

Diximus praeterea puluerem *leuem*, quo ipso viuum eius non solum puluerum osoribus, sed illis etiam minus gratum reddemus, qui licet haud omnino eos auersentur, attamen in angustam molem coactos appetunt, vastosque contra ea & supra margines cochlearium protuberantes, suberisque instar vehiculo innatantes *αβαρησ* aceruos plane respuunt. At salva res est, quia leuitas magnesiae a raritate substantiae siue textura dependet, quatenus scil. particulis eius inaequalibus, laxe sibi incumbentibus, multis aer interponitur, ut magnum spatiū impleant. Quod si vero in mortario hae per tritum complanantur, ut propius ad se inuicem accedant & aer ex sublatiis interstitiis expellatur, parietesque plerisque in locis sese contingent, tunc arctioribus limitibus continentur, facilius fundum liquoris, cum quo sumuntur, petunt & insuper candidiores eudunt.

§ IX.

De albedine, qua purgans nostrum oculis abblan ditur, aegrotisque sele commendat, nullum dubium est, talis enim, niui minime cedens, ut plurimum exsurgit, in primis cum absque alcali paratus fuerit: ut enim ab hoc, si id bene depuratum adhibetur, raro candor detrimentum patiatur, accidit tamen, ut nisi sal tartari & cineres clauellati a sulphure concretorum, ex quorum cineribus extrahuntur, per calcinationem atque solutionem purgata sint, ab hoc & ipsi adhaerente terra griseus puluis accipiatur.

§ X.

Post colorem altera Magnesiae commendatio *ex odoris saporisque defectu* fluit. Hoc enim ipso, ceu nobili quadam *ἰξοχη*, eam plurima purgantia, extantioribus

B

ribus

ribus eiusmodi qualitatibus nobis infesta, antecellere, dudum in proloquio innūmis. Est autem cur ab eas non aequē afficiatur, multo proclivius deministrati, quam cursore nullo polleat. Nimirum, quia tale sulphur, quale, illustris Wedelii effato, a sale plus minus volatili reclusum & expansum ad odorem requiritur, non amplius in ea reperitur; postquam satis fragrantes salis nitriques spiritus per calcinationem inde separati sunt, qui, quantum sensus docent, sulphureas quoq; particulas secum abstulerunt. Est enim ignis sulphuris dominus, quod auidissime depascit, ut ab eo, ceu penetrantissima compagis mistorum clave, odoratissima concreta recludantur & *æterna* reddantur. Idem vero ius in sapores neutiquam a natura ipsi datum est. Quamuis enim materialem horum causam, salia nimirum ex corporibus insipidis generet, eaque in diuersas species conuersa, modo in fixa concreta coagulet, modo in sublime tollat, iterumque volatilia efficiat, insipida tamen ea rursus reddere non prius valet, quam vel in vitrum colliquauerit, vel per interuenientem cum humido cohabitationem, forma salinapenitus exuta, in terram transmutauerit & aquam, ex qua illa ab initio, secundum Helmontii quidem Tract. Tria princip. Chim. &c. §. 66, p. 395, propensione spontanea, per dispositionem sulphuris immutata, sed verius per motum & figuræ particularum conuentium alterationem producta sunt.

§ XI.

Manent igitur in nostro quoque puluere, post examen ignis atque aquae superatum, moleculæ saline, sed ita poris terrae illigatae, ut in tumultuaria ista, per lingam instituta exploratione, vix percipiantur, puluisque fere non nisi terreum saporem præbeat, qualis Medi-

ci

civna cum isto, quem aqua pura exhibet, singulari loquendi libertate, *dulcem* vocant, & *anotis*, id est *nullo* aequipollere putant. Tunc demum autem corpuscula aetiua & stimulantia in apricum veniunt, quando in ventriculo & intestinis ab intuolucris suis extricata, per catharticam virtutem suae praesentiae nos certiores faciunt.

§ XII.

Sequitur iam patria *purgantis incomparabilis*, ut patronis suis audit, euoluenda, quam Romanam in definitione salutauimus, auctoritate excellentiss. Valentini nixi, qui Armament. loc. citat. & part. general. c. 7, propos. 5, pag. 96, non solum *Magnesiam album Romanorum* nominat, sed etiam in Hist. nat. Hass. p. 12, *Romae inuentam*, hinc, referente D. Praunio, per Archiastrum Caesareum, D. Cöferle, Viennam translatam esse scribit. Quis vero inuentor eius fuerit non liquet. Tametsi enim Romae per Batavum quandam, relictis Reformatorum dogmatibus, ad Canonicos regulares minimos S. Laurentii delapsum, magnam eius quantitatem elabari & cum lucre publice, sub nomine pulueris *Comitis de Palma*, ditiendi, in laudata epistola relatum legamus; haud maiori tamen certitudine alterutrum eorum auctorem esse, asseuerare quimus; quam Comitem de Warwych Cerberum tricipitem, aut Marchionem aliquem puluerem Epilepticum, Caesaremque pulueres albos atque rubros vna cum electuario contra pestem inuenisse, quia nomina eorum pyxidibus inscripta prostant. Solent enim Pharmacopœi medicamentis illustrium personarum notas imponere, vel quod talia istis grata fuerint, vel ut splendorem maiorem que aestimatiōnem suis mereibus apud populum acquirant.

B 2

§. XIII.

¶ I. siugnūt addidix. Siue XIIIps meup iofli mis. anvi.
 Neque est, cur Helmontio inuentionis gloriamp
 obtrudamus, quia Tr. Complex. ac fuit, elementi, signumen-
 ta, § 24, pag. 103; modum, totum salēm petrae in tētram
 conuertandi, eosunque sulphur, feret dissolutum, in puluer-
 rem terreum fixandi crepat; cum, qui virum morunt,
 eum strenue quidem veterum secure antiquorum pla-
 citis indormientibus excitare, simulque legentibus lar-
 gam arcanorum spem facere, sed promissorum parcam
 solutionem praestare, dudum animaduergetebint. Ne ve-
 ro iniqui videamur tanto auctori, adducemus ex tract.
 de Lithias. c. 4, § 17, pag. 26, specimen conuersionis nitri
 in terram: ubi flores antimonii, tertia vice cum sale am-
 moniaco sublimatos, & a falsedine liberatos, cum sale
 petrae miscere iubet, idque hac ratione haud amplius
 inflammari & quantum eius admistum fuerit, in terram
 comunitari, salisque naturam negligens, tam audacter
 scribit, vt B. Frid. Hoffmannum pernoquenti totum pro-
 cessum p. 312 clavis Schiödersiae insérere, nonque so-
 luni inde terram cum Helmontio, sed albam insuper & in-
 sipidam, atque adeo vel magnesiam ipsam, vel quippam
 tamen, facie extera ipsam reserans, expectare.
 Enim uero licet iniuste nos lateat, huiusmodi
 destructionem hitti, haud certius succederet, quam
 ex xxiij. pag. 343, eiusdem clavis reuelatam, istud scil.
 quinques in crucibulo ignitum, totiesque in aquam bul-
 liensem proiectum, in pīdūs reddendūs equaque tamē
 tēram nitro temere dēnegabimus; cum toties seculen-
 tum quid deponat, quoties solutum & coagulatum, hinc
 leuiter ignitum, iterumque solutum & filtratum fuerit.
 An vero talis terra ex solo hocce sale, tali modo tractato,

&

& simul ex aqua; ad solutionem repetitam adhibita, siue fontana, siue fluialis, siue pluia ea fuerit, veniens, nomen magnesiae mereri queat, idcirco dubitamus, quod hanc *soltus nitri* foetum existere, nec liquor, unde eam nobis comparamus, nec parandi modus credere permittunt. His accedit, non consultum esse, in solo nitro aliquid tentare, quia Ettmullero iudice, in Pyrotechni, particulae terrestres in hoc concreto adeo firmiter salinis adnectuntur, ut non nisi magno ingenio inde separantur; sumtusque proinde & labores tanti ad magnesiam, aut, quem innuimus puluillum, ipsi colore non absimilem, ex eod extrahendum requirantur, ut, referente D. Weissmanno, felicissimo Winsheimenium Poliatro, 5j eius non infra duos florenos vendi queat. Quod illis dictum esto, qui, protervo satis ausu, ex unica libra nitri non paucas vincias magnesiae, levii brachio parandas, pollicentur; sed iurito experiri non ruditatem suam in rebus chymicis spectatoribus ostendunt.

§ XV.

Neque enim, quod dudum indicauimus, nitrum nobilis eiusmodi prolixi metet est: cum ex definitione constet, potius lixiuum, à crystallorum nitri (quas radios, Strahlen appellant, quia a peripheria valis versus centrum eius, instar radiorum crystallinorum, ex porrigitur) generatione restans, ipsi materiam suppedaret. Vocabatur hoc a D. Praunio, in epist. laudata *Martia nitrariorum*, cui apposita germanica appellatio, *Salz peter Lange*, non bene respondebat, cum ceu nimis generalis, nec in officiis visitata, nec viii praecipue liquori, sed diuersis, ad salis huius præparationem concurrentibus, ea competitat. Etenim Erkerus, in Aula subter. lib. 5, a p. 308 ad 313, minimum quinque species lixiiorum,

die schwache / rohe und starke Lauge / nec non den
 starken und schwachen Nachsatz / nitri causa parare
 docet, nostrum autem modo Lauge absolute, modo
 starcke abgeschöpfte Lauge vocat. Hodie in quibus-
 dam officinis trium fere lixiuorum mentio fieri consue-
 uit, quorum prima, Erd-Lauge audiens, ex terra, e
 stabulis, cellis subterraneis, ruderibus aedificiorum, &
 multis aliis locis effossa, per aquam extrahitur. Habet
 enim terra salia, partim in creatione mundi ipsi implan-
 tata, & quotidie per vapores mineralium subterraneo-
 rum communicata; partim iisdem extrinsecus ab ath-
 mosphaera, pluviis, excrementis animalium, volucrum
 in primis, calce item murorum & cineribus saponario-
 rum tintorumque recrementis, & quibusvis aliis for-
 didis abiectissimisque rebus impraeagnatur, quae post-
 modum, per superuenientes fermentationes, putredi-
 nes & coctiones, praeter alias figuras, etiam ad nitri con-
 stitutionem aptas sortiuntur. Ex primo hoc & simplici
 lixiuio cocto & adhuc a coctione calente, transq; cineres
 filtrato sit secundum, die geläuterter Lauge / ex quo
 per vltiorem humidi euaporationem, crystalli produ-
 cuntur, quas tertium lixiuum, de quo in praesentia,
 verba facinus, interfluit. Hoc a D. Valentini in Arma-
 ment. cit. Salpeter-Mutter / a nostratis opificibus
 die Mutter-Lauge & Heck-Lauge salutatur, quod
 absque eo vel nullum nitrum, vel difficulter generari pu-
 tavit. Inualuitque haec fabula adeo inter nonnullos ni-
 tri coctores, vt a morosis illis atque tenacibus hominibus,
 verbis D. Valentini, in Prodr. cit. nec prece nec prezzo id
 extorqueri queat.

§ XVI.

Substantia eius & color est vt vulgo lixiuorum
 alca-

alcalinorum saturatissimorum esse solet, vel ut multis
atque cereuisiae hordeaceae, magis tamen minusque fu-
scus vel castaneus spadiceusque, prout liquor per ignem
spissior aut dilutiō redditus, maiori minoriue Œis, sul-
phuris atque terraē quantitate refertus fuerit. Ut pro-
inde haud aequē certum pondus pulueris, ex cuiuslibet
libra lixiuii reportandum, definire liceat; in primis si
hoc non merum adhibitum, sed cum alcali fixo, quod e-
pist. praescribit, copulatum fuerit. Sapor mixtus est, &
valde ingratus, vt pote, nostra quidem lingua iudice, ni-
trosum quid, & culinari sali simile *alcalinumque* ipsioffe-
rens; non simul quidem & vna vice, neque etiam di-
stincte & seruato ordine, sed successiue quasi, ut prior
sapor a subsequente deleatur. Nimirum salinis mole-
culis interponuntur sulphureae & terreae, vt istae sua spi-
cula libere in linguam vibrare nequeant. Id quod in so-
lutionibus cancerorum, aut concharum, per succum citri
& acetum, aut metallorum per liquores mineralium
salaxiūs abunde patet, in quibus austeri, amari, nau-
seoseque dulces sapores, a soluti soluentisque indole di-
uerissimi emergunt.

§ XVII.

Vt lixiuium hactenus per linguam examinatum, oculis
quoque diuersa sua salia exhibeat, nullo ferme labore o-
pus est. Si enim vnciae aliquot blandissima euaporatione
in humili cucurbitula tertia vel quarta parte humidi pri-
uantur, & per unum alterumque diem in locum frigi-
dum reponuntur, obducuntur fundus vasis eiusque latera
ad notabilem altitudinem, sale fulvo micanteque, ex quo
innumerae crystalli, lamellas & prismata referentes, le-
ui flauedine tinctae, & quartam tertiamque subinde
pollicis longitudinem aequantes prominent, quae in-

cun-

cundissimo spectaculo suauiter confuso situs ordine, a peripheria centrum versus porrigitur. Sunt hae magna ex parte nitrosae, sed minime purae, quin, more salis culinaris, super carbonem ignitum deflagrantes strepant, multumque salis, quod opificibus **Schalc** (forsitan rectius **Schlacken**) audit, relinquant. Fundus autem crystallorum magis salis culinaris habet. Hoc enim cuncta prout nitro parata lixiuia ut plurimum abundant, ut Nitrarii illud, durante coctione, cochleari cupreo perforato ex fundo aheni extrahant, & postmodum a lateribus cupae, in qua ista, ad crystallorum generationem sufficienter cocta, aliquamdiu stare debent, copiosum abradant & ad domesticos usus, praevia depuratione, impendant. Propter idem sal nunquam solam matricem a crystallis nitri effusam, igni tradant, cum ex ea nil nisi massam fuscarn coagulatam reportantes, die Mutter Lange habe sich zu tode gekocht / dicere soleant, sicut e contrario eandem, cum lixiuio primo atque secundo recoctam, nitri prouentum augere putant, sie hecke den Salpeter.

§ XVIII.

Aegrius alcali lixiuii oculis exponitur, quod tamen ipsi inesse, natura nitri & salis culinaris, ceu concretorum salorum, ex quibus istud potissimum componitur, ut & productio eorum, ex coniunctione spirituum acidorum cum fixo aliquo alcali, euincunt: quicquid etiam Viganius de eiusmodi artefacti nitri ineptitudine ad tonantem puluerem, contra autopsiam opponat. Sed adeo firmiter acidis salibus, secum nitrum & sal commune constituentibus, innexum est, ut nulla, nobis quidem cognita arte, iterum seorsim sisti, nec per fortia mitiaque acida ad aliquale ab iis diuortium sollicitari queat. Hinc frusta spiritus nitri, salis, viridis aeris, clyffus, acetum de stil-

fillatum &c. lixiuio nostro affunduntur; cum, praeter coloris mutationem, in eo nihil praestent. Resolutae equidem acidum, quod in macrocosmo cum bitumine sulphur commune, cum terra alumen, & cum Marte atque Venere vitriolum constituit, firmum istud vinculum; sed nouo & indissolubili nexo ab aliis acidis liberatum alkalisi iungit. Si enim oleum vitrioli lixiuio nostro in haud exigua quantitate instillatur, tunc leuem ebullitionem & vasis manifestam calefactionem excitat, expellitque cum fumo & odore aquae Regis supra memoratos acidos nitri & salis communis spiritus, eodemque actu cum alcali relicto combinatum, mox in salsa granula, longissime a nitri atque salis natura recedentia, tartarumque vitriolatum quodammodo aemulanta coagulatur.

§ XIX.

Sulphur salis communis, si a colore spiritus aureo & terra flaua inflammabili, ipsi inherente, recesserimus, nares magis quam oculos ferit, nitri vero insuper & manus colore flauo inficit. Conatur equidem Nicolaus Lemery, Curs. chym. c. 16, p. 374. nitro sulphur per argumenta, ab eius puritate, pelluciditate & refrigerandi vi desumpta, denegare: enim vero nullo doctorum, nisi eorum imperato assensu, qui terminis technicis ludentes, ne spiritui vini quidem sulphur inesse statuunt, oleofumique & inflammabile, quod ipsi est, sulphuris appellacionem non mereri afferentes, eadem libertate id ipsum nitro concedere recusant, qua spiritum, inde per bolum & argillam ignis ope prolectum, non acidum sed acer-
rimum potius vocare, cumque non ex nitri substantia, sed ignis particulis, liquori adhaerentibus (vnde alcali quoque suam acredinem accipere dicunt,) deriuare amant.

§ XX.

Delibatis magnesiae elementis, in lixiuio labitan-

C

tibus

nibus, ad modos, eam inde producendi, transcendendum est. Inter quos, quem excell. Valentini in epist. p. 10, cum legentibus communicat, non omnibus adeo aperte traditus appetet, quin nonnullis, haud sufficiente ad experimenta patientia instructis, effectu difficilis videatur, qui dosia ingredientium, admiscendique alcali speciem & consistentiam definitam cognoscere cupientes mirantur, calcinationem eius cum lixiuio praecipi, ante quam, ratione ambo ad eam praeparentur, indicatum sit: deinde dubie de sulphuris in spiritu, sub fumi ignei specie, aquolante, praesentia loqui vident, & tandem loco *alcali fixi*, cum quo spiritus nitri in verum nitrum abeat, typographi culpa, *acidum fixum* positum esse suspicuntur. Enimvero cum alios, magis exercitatos, hi scrupuli minime offendant, hinc non vna ratione ad tam laudati medicamenti possessionem annituntur.

§ XXI.

Variant autem prouentum palueris non solum lixiuii substantia, secundum § XV, tenuis & crassa, sed adiuncta etiam horumque quantitas; vt per vnius eiusdemque alterius processus descriptionem palam faciemus. Initium dabit simplicissimus modus, repetitis vicibus a nobis obseruatis. Commisimus lib. IV, matricis nitrariorum, modo catino ferreo modo, ollae terreae, vitro non obductae, amplioris orificii, coximusque eam, sed igne blando, ne, plus justo excalefacta, oras vasis bulliendo supergrederetur, vsq; dum in massam luteam, vix spatula ferrea vel lignea amplius agitandam, coagularetur. Tradidimus tunc eam in eadem olla, vel securitatis a ruptura causa, in crucibulo, igni aucto, qui subtiliores nitri atq; salis partes, in fumos fuluos resolutas abegit, fixioresque in calce reliquit, quas per multam aquam maxima ex parte inde se-

parauimus.

parauimus, vt tandem adeo desideratum dō^{ss}, tū^{ss} θ^{ss}
 magnesia scil. alba in medium prodiret, puluis albifisi-
 mus, probe exsiccatus vncias quatuor cum dimidia pen-
 dens, extantioribus spiculis eousque orbatus, vt haec
 lingua non aequa ferirent, a vitali vero ventriculi ca-
 lone demuni atque menstruo microcosmico vniuersali
 extricanda.

§ XXII.

Aqua, a lotura pulueris residua & in vaporem re-
 soluta, reddit salinas miculas absorptas, & in massulas ir-
 regulares, haud pure quidem alcalinas coēentes, sed ita
 humido atmospherae patentes, vt facile deliquescant, &
 inter medicamenta aperientia, abstergentia, & diureti-
 ca referendae sint.

§ XXIII.

Cum autem, durante calcinatione, magnam vaporum
 copiam, eos, qui spiritum nitri atque aquam fortē con-
 stituant, prorsus colore fuluo odoreque sulphureo acri
 referentium, in auras auolare cerneremus, horum ca-
 piendorum gratia lixiuum, in massam compactum, non
 amplius in aperto vase, sed retortae inclusum calcinatio-
 ni subiecimus, ex qua in vas amplum recipiens, vncias
 aliquot aurei liquoris fumantis & guttulas, oleo similes,
 in superficie gerentis collegimus; qui licet diuersae ab
 aquae fortis & regiae natura exiterit, argentumque pari-
 ter & aurum aggrediens, neutrum tamen recte soluerit,
 ad varios nihilominus usus medicos mechanicosque ha-
 ctenus impendi potuit. Quod restitut in retorta colo-
 rem fuluum mox in niveum mutauit, quamprimum a-
 quae immersum, ab eadem lotum & decenter exsiccata
 fuit.

C A § XXIV.

Ante posuimus equidem hunc magnesiam parandi modum reliquis nobis notis, quod illam, nullius additamenti suspectam, mediocri opera pretioque facili, solo fere modo dicto spiritu ambidextro sumitus compensante, haberemus: ast ne nostra aliis obtrudere videamur, duas alias adhuc vias, ad thesaurum istum in largiore quantitate capiendum, ostendemus: quarum vna, vt chimici loquuntur, *sicca*, altera *humida* existit. Pro priori calcina massae, supra memorata ratione, ex lixiuio in olla productae, partem vnam, cum salis tartari duplo beneficiam, in crucibulo, idque prouide, propter insig-nem ebullitionem, lente festinando, vt per horam vnam ignita fluant: calcem frigefactam, more recepto, dulcem redde, habebis magnesiae vnciam vnam & amplius ex vnciis quatuor massae. Sunt qui triplum salis tartari adhibent, maiori sumtu quidem, sed lucro non aequa-
cto. Imo vidimus messem pulueris largiorem, coloremque eius nitidiorem a cineribus clauellatis, quam a sale tartari, vnde modo griseus, per causas, § 9 allegatas, modo viridescens & coeruleus apparuit.

Alter, isq; per viam *humidam* modus est, quando ma-trici nitrariorum olei tartari per deliquium, vel liquoris al-caest Glauberiae aequali pondre, vel, pro re nata, paulo plus instillatur, ybi ambo liquores, accedente leni vasis com-motione, absque visibili efferuescentia, in grumos na-tantes, mox in ossam abeunt, aqua simplici diluendam. Hac enim omnino opus est; in primis si lixiuium nimis spissum & per alcali minus mobile fuerit. Hinc nulla quoque cernitur efferuescentia, quaé alias, perpetua na-tarae legis vi, ex concursum alcali & acidi oriri solet: quia
partie

particulae salinae acidae, per alia corpora interposita ita oboluuntur, ut non actutum ab alcalinis attingi queant, & pro eorum in se inuicem actionie aqua, seu medio, ea dissoluente, opus sit. Quamprimum puticula haec quiescens ad fundum vasis fecesserit, redditur ea per aquam saporis expers, & siccatur in eodem vase, vel in chartaceo filtro, ut granula, in quae coaluit, tritu in puluerem converti possint. Est haec operatio omnium facillima & fertilissima magisterii, nimirum ex vncia una lixiuii dragmas duas cum dimidia largiens, sed coloris plerumque fului, qui niue candidior a D. Praunio requiritur, & virtutis magis diureticae quam laxantis. Si spiritus salis ammoniaci praeципitationem absolvit, prouenit puluillus subtilior nitidiorque.

§ XXVI.

Quod si alicui etiam circa aquam, in utraque via, ad salia eluenda adhibitam, quippiam tentare lubuerit, is per eius evaporationem substantiam, de sale communi & nitro participantem accipiet, quae interueniente calcinatione & liquidi alcali affusione, terreum quid deponet; sed tantillum, ut laborem & sumtus minime compensaturum sit.

§ XXVII.

Nolumus circa ulteriores praeparationes medicamenti prolixiores esse, cum, quos haec tenus videlicet, processus tandem hoc recidant, ut puluillum dulcem, haud tamen adeo omnibus miculis falsis orbatum producant, ut quicquid virium catharticarum, sudoriferarum atque diureticarum is ediderit, id omne aequa a terrea alcalinaq; absorbendi vi dependere queat. Cum enim plura pharmaca, a lingua insipidorum numero inserta, ingentes effectus, per intus habitantes & a nostris

coctionis primae instrumentis demum extrofsum versas particulas actinas edere cernamus, hinc etiam a magnesiae terrea substantia acres quoscunque humores, quibus in primis choleric & melancholici abundant, temperari quidem, ab adjuncta falso sedine autem lentam pituitam attenuari, excretionisque organa blande stimulari, tam diutinum habebimus, quamdiu evidentior agendi ratio desiderabitur,

§ XXVIII.

Vires magnesiae decantaturos eius immunitas ab atrocibus Helmontii & Gehemae contumeliis multum subleuabit, & quod *communibus*, ut contemnit appellantur, *purgantibus* obiectae inculpationes eam minus tangunt. Cum, vt ex epistola, crebro allegata, intelligimus, Fautores pulueris nostri, pro eius bonitate spondentes, in se recipiant, eum neutiquam, vulgarium catharticum more, nauream & subinde vomitus, aut suis acribus salino volatilibus, plus minus venenatis particulis, cardialgiam & hypercatharsin excitare, aut quod *θεατικά* solent, de viribus corporis semper aliquid detrahendo, vitae insidias stuere, nec porro, vel centies assumunt, praeter impuritates, quicquam expurgare, multo minus sanguinem & stamina colliquando, humidum radicale cum ipsa vita exterminare, aut denique adstrictam aluum pone se relinquere, vel praegnantibus nocere, neque tandem ex dosi eius excedente quicquam metuendum esse. Quae omnia largissime promissa, quamuis, quantum magnesia reliquis catharticis antecellat, satis probent, nondum tamen illis satisfaciunt, qui eius dignitatem per eiusmodi negantia praeconia satis celebrari negant, ideoque totas paginas bonis operibus, ab ea aegrotis expectandis, complent. Circumfertur enim di-

midia

midia hoc anno typis excusa plagula, quae, in vernacula nobis lingua, lacteum hunc puluerem omni aetati, se-
xui & temperamento, ceu generale instrumentum,
quamunque acrimoniam, siue acida, siue biliosa ea fue-
rit, obtundendi, blandeque absque tormentibus educen-
di laudat, eoque ipso aduersus quasvis primarum viarum
cruditates, vitiaque sanguinis & cacockymiam plenis-
me commendat. Quod scil. nominatum ventriculi debi-
litas, inflationes intestinorum, obstrutio hepatis, lienis,
pancreatis & mesenterii, icterus item & hydrops, alui-
que siccitas & calculus renum, hinc vrinæ difficultates
atque ardor, gonorrhœa, anxietas praecordiorum, deflu-
xiones acres, tussis, respiratio difficilis, phthisis incipiens,
odontalgia, ophthalmia, dolor capitis, & artuum, pruri-
tus, similiaque a scorbuto profluentia mala, ab eo pro-
fligantur.

§ XXX.

Possemus hisce plura adhuc elogia, ex amicorum literis D. Praesidi communicata, adducere, in quibus verum panchy magogum, tenebris ventriculis innoxium, tu-
tumque acutorum pariter, ac chronicorum mediaeq; na-
turæ morborum pharmacum salutatur, & proinde in febribus intermittentibus quibuscumque, cachexia, chlo-
rosi, asthmate, ardore ventriculi pertinaci & potissimum ab alii segnitie fato, obstructione item mensium & re-
tentione lochiorum, arthriide, podagra, malo hypo-
chondriaco, passionibus vterinis & scorbuto insigniter extollitur: sed consulo ab vteriori virtutum recensio-
ne abstinemus, mores agyrtarum & odiosas laudum ex-
aggerationes auersantes.

§ XXX.

Quamuis enim D. Praesidi, ex quo ipsi nouum hoc

remedium innotuit, occasiones, istius vires penitus ex-
periundi, non defuerint, haud vnum tamen impedimentum ausibus ipsius oblitus. Primum peperit inopia lixiuji, ex dissis a nobis locis, non sine molestia amicorum, istud coementium, apportandi: cum tamen largior dosis pulueris haud exiguum istius quantitatem postulet. Alterum dependit a modo dicta grandiori medicamenti; ad zj subinde & vltra extendenda, & hinc a plerisque aegris repudiari solita. Tertium promissa quidem, sed frustra expectata catharsis praebuit; cum haud raro satis magna portio magnesiae vel nullas, vel vix effatu dignas sedes excitauerit, ut cacaturientibus per essentiam iatappae, cum sirubo ros. solut. aut pomor. mistam, aut pilulas, (non magis a sapore, quam operandi suavitate dulces vocandas) subuenire opus fuerit; alios contra eaiusto crebrius desidere coegerit, paucosque, vel mediocriter saltem motos, absque molesta ani morsicatione dimiserit.

§ XXXI.

Ex hisce tribus fluxit quartum sufficientis experientiae obstaculum, quod nondum tantus viator nauseae, repertus fuerit, qui tercia vel quarta vice iustam dosin sumere voluerit: ut scilicet de toties laudata facultate, corruptos tantum humores expellendi, certius constaret. Cum enim neminem practicorum lateat, saepius infusa, pilulas, similiaque, pro scopo per epicrasin purgandi, data, primo die duas tresve sedes, sequente nullas, tertio iterum paucas, quarto vero copiosiores, & sic deinceps nullo certo numero definitas excitare; hinc parum abest, quin suspicemur, magnesiam vice reiterata datam, subinde non tam propter defecatum materiae peccantis, quam ob causas, aliorum quoque purgantium *evagyratas* irri-

irritam facientes, nihil euacuare; ideoque superbum illud electiue purgantis praedicatum fallacie non causae superstructum esse.

§ XXXII.

Quintam remoram putat D. Praeses senectutis vi-
tiis annumerandam *dordineas*, in hoc negotio circa
medicamenta, per tot annorum diuinam benedictio-
nem feliciter usurpata, versantem, attulisse; cum
scil. ad *euacuationes* hactenus rhabarbarum, senna, jalap-
pa & modernorum scammonium (aspectu tetrius qui-
dem illo veterum, antiquam ceram referente, sed tu-
tius tamen & sufficienter agens,) paucaque aliasibi suf-
ficerint, ad *alterationes* autem mercurialia, martialia,
antimoniat, multaque fixa & volatilia praesto fuerint,
ideò haud temere haec, in *supra* memoratis affectibus
curandis, puluillo eiusmodi imbelli postponi, &, fidu-
cia nouorum armorum, diu cognita & adsueta abiici
debuissle. Ut ratio dictorum per exemplum appareat,
discrimen inter magnesiam & rhabarbarum adduce-
mus. Cum enim hoc centies olim dysenteriam in-
choantem represserit, ac redinem humorum, intestina
ad excretiones irritantem, partim blande educendo,
partim temperando, & in nupera lue etiam in magne-
siae celebrata blande euacuante & absorbente virtute
praesidium quereretur, certe indigos opis atque auxi-
lii nos dimisit.

§ XXXIII.

Possent alia adhuc parallela loca in medium pro-
duci, quam parum scil. nuper ex dysenteria, male cura-
ta, arthriticos & podagricos factos iuuuerit, segniter
que verno tempore cohortes febrium intermittentium
debellaverit; si praesens institutum ex defensoribus me-

D

dica-

dicamenti impugnatores eius fieri permitteret, neque etiam dosis eius potius & modus utendi explicanda restarent: de quibus paucissimis agemus, ad epistolam D. Valentini & Schedulam § 20 nominatam, B. L. ablegentes. Summa dosis est trium drachmarum, media ab una ad duas, infima, quando pro infantibus, pueris & debilibus a granis 4, 6, 8, ad semi scrupulum, vel integrum, dimidiisque drachmam ascendimus. Qui vero aduersus chronicos meritos usum eius ad mensem diuidium & ultra protrahunt, pro re nata, vix drachmam excedant; nisi viscera firmiora, humeros fixiores, acidumque ventriculi abundantius habuerint. Vehiculum est potus ordinarius vel mulsum, brodium prunorum, lac eiusque serum, nec non emulsio amygdalina, aut chocolata, thee & coffe; non aequo vinum, nisi admodum dulce fuerit. Cum his puluis ex cochleari sumitur, aut ex poculo, cum grato liquore in potiunculae formam redactus, hauritur. Sunt qui bolos & pilulas, cum stirbis & conseruis inde parant: est enim circa appetitum & opinionem aegrorum medico conniendum.

§ XXXIV.

Supereft, vt de vicariis magnesiae paucis adhuc agamus; vbi verbo tantum salis Anglici, ex aquis Ebs- hamensisibus parati, mentio facienda est, cum, a 3j ad 3ii propinatum ventrem atque vesicam moueat: Idem quoque sal istud enixum, ex alumine soluto & alcali fixo resultans facit, quod hic locorum a nonnemine, sub inepio salis astralis vel magnetica nomine, inter arcana seruari a iunt. Possunt enim haec omnino quidem, suo modo & purgandi fine praescripta, magnesiae surrogari, sed deserviunt altero clemento, absorbente scil.

scil. eaque polychresta terra. Hinc sunt, qui per antimoniū diaphoretici, plus minus salibus eminentibus priuati, doses longe minores, quam magnesiae esse solent, ventrem absque notabili incommodo soluunt, idemque de copiosa terra alba, ex modo citato alumine per alcali praecipitata, promittunt. Alii aliud quid comminiscuntur, ut numerum pharmacorum augeant. Sic plebs per manipulum salis communis, cum aqua fontana haustum, ventrem eluit, id quod alii foetente brasicae muria, aut auium muriuumque stercore praefstant. Cerdones liquorem putidisimum, in quo coria macerantur, medicamentis officinalibus preferunt: imo nouimus, fametorum succum faucibus ingerentes, forsan nec camarinis & mephitim stygiaeque paludem recusaturos; quibus omnibus suas delicias neutriquam inuidemus.

§ XXXV.

Tandem coronis loco B. L. significandum dicimus, cum Typographus iam in eo esset, ut ultimam hanc dissertationis plagulam, typis dudum exscriptam, & correctam prelo submitteret, D. Praesidem literas Norimberga, a D. Leinckero, Physico illustris reipublicae clarissimo felicissimoque Practico, accepisse, cum inclusa schedula, cuius auctor celeber quidam Sueviae ciuitatis Poliater habetur, in qua magnesia absque adiuncto albedinis praedicato, *Anglica Panacea* salutatur & in Anglia ab excellenti chimico inventa, hinc in Italiam & postmodum in Germaniam traducta dicitur. Ipse D. Leinckerus eam se primum in Italia vidisse, eiusque præparationem in libro, Romae 1706 impresso, cuius titulus: *Il Trionfo degli Acidj &c.* di Martino Polest, sub nomine *Terrae solitae nitri*, siue Pulueris comitis Palmae inuenisse, scribit, additique simul, in dissertatione

ne de nitro, a D. Zvingero, elapo anno Basileae edita, genuinum modum praeparationis huius pulueris absque alcali, cui nos in § 21 dissertat. nostrae primum locum dedimus, extare. Subiungit deinde nonnulla de vnu pulueris & vtendi modo, non sine elogio operationis eius, ob quam Norimbergae a podagricis in primis expetatur, interque eos a viro septuagenario non solum aduersus vehementem stomachi ardorem, sed ipsis etiam podagrae paroxysmos tanto cum fructu per annum adhibitus sit, vt, si forsitan haud omnimoda a malo inueterato liberatio speranda fuerit, insignem tamen eius mitigationem in posterum sibi promittat. Quod Dissertationem citatam attinet, peruennerat equidem obscura quaedam de ea relatio ad aures D. Praefidis, de nouo hoc remedio in ea agi: sed nec Lipsiae, nec Francfurti aut Argentorati exemplar innenire potuit: quia, per errorem, dissertationem de magnesia alba, non vero de nitro ibidem ab Amicis petiit.

S. S. S. G. S. D.

VT magnes ferrum Tua sic magnesia laudem attrahit, & capiti praemia digna parit.

Nobilissimo Dr. Doctorando
animi laudo

G. VVOLFFGANG. VVDELIVS.

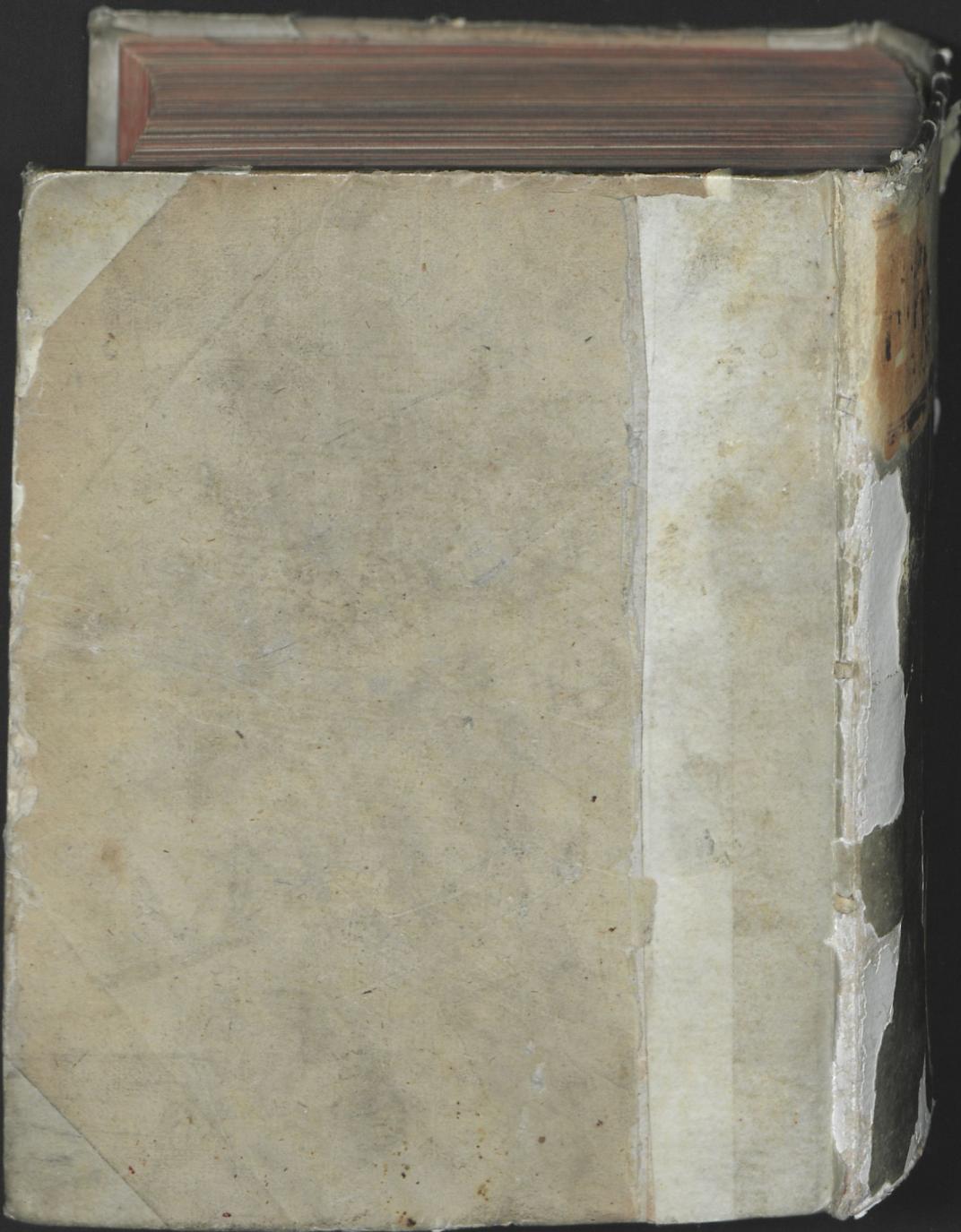
01 A 6603

ULB Halle

003 092 291

3

B.I.G.

